

Vleeskens op de Graauwenshoek: Generaties

De eerste generatie

Jacobus Franciscus Vleeskens en Janna Claassen trouwen 23 mei 1796 ‘voor de schepenen’ van Hulst.¹ Hij is 28, zij 22 of 23. Ze gaan wonen op de Graauwenshoek, waar zij geboren en getogen is. Een jaar later komt het eerste kind, Pierre. Ze krijgen acht kinderen in een tempo van bijna één jaarlijks. De laatste, Benoit, komt op 10 mei 1805. Alle kinderen dragen Franse namen en Jacobus heet Jacques, Janna wordt Jeanne of Joanne. Staats-Vlaanderen is in deze tijd deel van Frankrijk (1794-1814) onder de naam *Département de l’Escaut (Scheldedepartement)*, subdivisie *Arrondissement de Sas-de-Gand*. Kinderziekten eisen hun tol. Drie van de acht sterven in de wieg, twee als peuter en één op vijfjarige leeftijd. Het voltooide gezin bestaat vanaf 1807 uit vader en moeder, Anne Catherine (1799) en Corneille (1802).

Moeder Janna sterft in 1822, 48 jaar oud, als haar kinderen groot en bijna volwassen zijn. Ze heeft tot het laatst moeten werken. De overlijdensakte van Johanna Claessens stelt dat ze ‘arbeidster’ was. Dat geldt trouwens ook voor ‘metzelaar’ Jacobus Franciscus Vleeskens, die in 1829 overlijdt, 61 jaar oud, maar hij zal zijn kinderen zien trouwen en maakt de eerste kleinkinderen mee. Zijn zoon Cornelis heeft overigens twee dagen nodig om samen met gebuur Gerard Meintjens (72 jaar en veldwagter) de dood van zijn vader te melden.

De heren van Hulst

De inlijving van Staats-Vlaanderen in de republiek Frankrijk (1795) had meer om het lijf dan Franse namen, bijvoorbeeld de burgerlijke stand. Priesters en predikanten hadden gedoopt, het huwelijksritueel voltrokken en begraven, maar nu kwam de registratie van geboorte, huwelijk en dood, aan de gemeente. Alles was hier nieuw, zelfs de gemeente als organisatie met burgemeester en wethouders, een gemeenteraad en een secretaris en als territoriale eenheid – men ontwierp een hiërarchie van departement, arrondissement, kanton en gemeente. Het kanton Hulst bestond uit de gemeentes Hulst, Clinge, Hontenisse, Ossenisse, Stoppeldijk, Hengstdijk, Lamswaarde en Graauw & Langendam. Het duurde even voordat alles geregeld was, zodat het huwelijk van Jacob en Janna in Hulst wordt geregistreerd en nog niet in Graauw, en zodat men het provisorisch optekent in het ‘ouderwetse’ Schepenboek van Hulst.

De indeling in gemeenten had onverwachte consequenties. Het Concordaat tussen Napoleon en het Vaticaan (1801) stelde in artikel 9 dat parochiegrenzen dienden samen te vallen met de grenzen van de burgerlijke gemeenten.² Ergo, de gemeenten Lamswaarde en Graauw & Langendam kregen parochiële status. De heren van Hulst, of ze nu nederduitsch gereformeerd of rooms-katholiek waren, hadden zich hier steeds tegen verzet,³ maar ze moesten het nu stellen zonder de steun van de Staten-

¹ Schepenboek Hulst, ondertrouw 20 Floreal Jaar 4 (= 9 mei 1796). Zie mijn commentaar onder.

² Dit en het volgende is ontleend aan Jac. de Baar, ‘Geschiedenis van Graauw’, in Paul Verhuyck & Corine Kisling (red), *Graauw door de eeuwen* (Kerkbestuur Heilige Maria Hemelvaart: Graauw 2005), 33-35.

³ Zie Harm van Grol, *Vleeskens in Lamsweerde*, 5-7.

Generaal. Zou de eeuwenoude parochie van de H. Willibrordus te Hulst nu beroofd worden van het grootste deel van haar grondgebied en haar parochianen?

De heren van Hulst stuurden zoals voordien delegaties naar de kerkelijke en burgerlijke overheid, maar de bisschop (van Gent) volgde de wet en liet weten met de stichting van de parochie in te stemmen. De (1.100) bewoners van Graauw hadden al het initiatief genomen en zouden zelf een kerk bouwen, waarna de bisschop een pastoor zou benoemen.

De heren van Hulst begonnen de bouw van de kerk te dwarsbomen, nota bene in de persoon van de meyer (burgemeester) en de secretaris van de gemeente Graauw en Langendam. De secretaris – tevens lid van het Hulster parochiebestuur! – fingeerde een brief aan de bisschop waarin inwoners van de gemeente bezwaar aantekenden tegen de afscheiding van Graauw van de kerk van hun voorouders. De meyer – eveneens woonachtig in Hulst – liet de bouw van de kerk stilleggen, tot tweemaal toe. De bouwers van hun kant trokken naar Gent en kregen hun gelijk, tot tweemaal toe.

Op de bouw van de kerk volgde het verzoek aan de bisschop om een pastoor te benoemen. Een fors aantal leden van de gloednieuwe parochie Graauw en Langendam liet dat verzoek volgen door een tweede brief waarin ze beloofden het salaris van de pastoor te betalen. Deze verkapte petitie is ondertekend door 102 parochianen, onder wie onze Jacobus Vleeskens.

De brief bestaat uit drie bladzijden, twee grote en een kleine.⁴ De twee grote zijn afgebeeld op de volgende bladzijden. De kleine bevat nog enkele handtekeningen. De handtekening van Jacob is te vinden op het tweede blad linker kolom vierde van boven: Jacobus Vleeskens. De brief luidt als volgt:

Grouw in Langendam, den 11 Meirt 1805

Aan U hoogwerdigs[te] heer Buscop van Gent.
hoogwerdigs[te] heer ter wijlen wij in onse mesieve
die u hoogwerdigheyt lest zijn toe gesonde
om van u hoogwerdigheyt te bekoemen eenen
menister van den catolyken goedsdinst in geen
gewag in heeft gemaekt van een vast tracte-
ment, zoo ist dat wij ondergetykende
inwoenders van de communie van de Grouw in
Langedam goet staen in beloeven een vast
tractement van seventig pont vlams jder jaer
in dat het kwam te gebuere dat onsen Prister
daer geen genoeg in kwam te nemen dat
wij het dan met hem op zoodanige wijs
zullen ackerdere als een eerlijk man doet
waer mee wij blijve u.E. hoogwerdigste Dienaers

⁴ De brief bevindt zich in het Kerkarchief van Graauw. We hebben de afbeeldingen en de transcriptie overgenomen uit Jac. de Baar 36-37.

Gronau in Longendam den 22 maart 1664

Van u hoogwerdigh heer Buleop van Gent
hoogwerdigh heer ter wylen wy in onse meesere
Odie u hoogwerdighheit loff sijn toe. gederde
om van u hoogwerdighheit te belpoemen eenen
manifester van den catolyken godsdiinst in gien
gewag in heeft gemaectt van een vast tracte-
ment. Hoe oft dat wy onder getyfkende
in woenderly van de conuenie van de Groude in
Langendam haet strou in beloeven een vast
tractement van seventig piont elant jda. Jper
in dat het kwam te geluore dat onsen Postter
daer geen genoegen in kwam te nemen dat
wy het dan met hem op 'too dunnige wyf
vullen achterdere als een verlyt man doet
waer mee wy blyue in hoogwerdighste Dienaer

jac Annaert	bruceit de maett jacobus thiden
Cornelis verdierman	ya van laet
J. D. J. Leentincogt	jean moer
franciscus de valck	gheelmuid krijnuelen
Konnelis drossche	jood van kroete
suasticaa vran dusselaer	J. andrus van
J. J. Vliet	meerssen
franciscus de poort	joel ten haert
Adrianus van noor	J. Lucas
Maikel buyel voege	pieter mangind
franciscus de deen	franciscus maet
franciscus mangind	jean mangind
Co. helit de Cabellu k.	Cornelius lemans

Jan, wlat wett	Jan van de mortel
woel wlat wett	Judojus dalman
Jan d'las veel	Dieter ClaeSENS
Jacobus vleeskens	Pieter Somer
Stanoth Jaber	p: vorkrijden
Judojus doont	andri bijgraef
Joannis van krijden	J: Sook
Antonius mats	Cleofas van Jemst
petrus fransis vlandel	J: Prese
J: Smille	Peter Peij
petrus van de mortel	Jacobus van hove
beredigtis mond. a ve	J: moereman
Joas Jrijstier	p: van koster
Jan vorkrijden	Judojus de koster
Pieter van Baels	antonia van hove
Jan Lobbie	cornelius van Jemst
Willem de Smeit	Clment kouwijzer
Jacobus chrijders	Jan trinck f. J. J. J.
Joas van krijden	Pieter Kortenaan Sout
Jan Durinck	marcus van merbe
Andriaan Durinck	van Eversmans
Pieter van Jemst	andri van ham
Antonius van krijden	Sintonijs Baert
Stiel Durinck	Moseph hudojus
Pieter augustinus kint	petrus waelpaed
poulus van krijden	beteris Joppain
cornelis de loor	jeanus van smotel
Pieter Hege	Landman de Creuch
Pieter De luel	Gillis Lauwers
Oubrijden	Antonius van Lindem
emengas	pieter schuyten
	p: Durinck
	ian Geleyn
	J: Willough
	D: w: Jredert: Jaber
	Gillis van dooselaar

Het dorp

De inundaties tijdens de Tachtigjarige Oorlog hadden in deze hoek van het Hulster Ambacht een desastreuze uitwerking. Van het oude land en het oude Graauw was niets meer over. Pas in de jaren tachtig kon men het land herdijken, eerst de Melopolder (1682) en dan de Willem-Hendrikspolder (1687). In de noordoosthoek van de Willem-Hendrikspolder ontstond het dijkdorp Graauw.

De dijk tussen de Willem-Hendrikspolder en de Melopolder begint op deze foto links midden en loopt dan schuin naar rechts boven tot aan de T-kruising. Aan de overkant van de kruising lag een haventje van waar je via een kreek dwars door een uitgebreid gebied van schorren naar de Schelde kon varen (zie onder). Overigens, het water dat van zuid naar noord dwars door de foto loopt, is het restant van zo'n kreek.

Naast deze dijken was er maar één weg. Die loopt midden in de foto vanaf de dijk recht naar beneden. Het was en is de weg naar Hulst. Alle andere wegen en straten moet je wegdenken. De huizen bevonden zich op en aan de dijk tussen de polders, aan de weg naar Hulst (nu de Dorpsstraat tot aan de eerste weg naar links op de foto, d.i. de Jacintastraat), en dan wat huizen op de T-kruising bij het haventje (nu de Oude Kaai).

Al met al is goed te zien waarom men sprak van de *Graauwenshoek*, zoals in de huwelijksakte van Jacobus en Catharina.⁵

Met de zee en de Schelde om de hoek bleef dit een kwetsbaar gebied. Bij de stormvloed van 1808 liep de Melopolder onder en stond het water tegen de dijk waarop de huizen lagen.⁶

Van der Aa beschrijft het haventje van Graauw in 1843 als volgt:⁷

Er is eene kaai met een haventje of geul, loopende door de schorren van Saftinge en de Honte, welke geul, door een houwer of sluisje zoo veel mogelijk diep wordt gehouden.⁸ De beurt- of marktschuiten, twee in getal, van hier op Dordrecht en Rotterdam, op onbepaalde tijden af- en aanvarende, vervoeren niet alleen de granen der landbouwers, voor zo veel deze niet per as, naar de Belgische markten worden uitgevoerd, naar de korenmarkt te Rotterdam, maar voorzien de winkeliers en de ingezetenen van Hulst van de benodigde koopwaren uit Holland, en de fabrieken dier stad van grond- en brandstoffen.

⁵ Of 'Graauwsche-Hoek' in A.J. van der Aa, *Aardrijkskundig woordenboek der Nederlanden* (Vierde Deel, Jacobus Noorduyt: Gorinchem 1843), 753.

⁶ Zie Jac. de Baar 19-20.

⁷ Van der Aa IV 750.

⁸ Een houwer is een spuikom, die het vloedwater vasthoudt wanneer bij hoog water de spuisluis gesloten wordt. Overigens, Honte is in deze periode een naam voor de Westerschelde.

De bewoners van de gemeente Graauw en Langendam verdienen hun brood op het land – de zeeklei van de polders is bijzonder geschikt voor akkerbouw –, op het water – de talrijke geulen en kreken in de schorren leveren veel mosselen en zeekoraal op – en in de moeren – met het graven van derrie of turf.⁹

Deze derrie wordt in de gemeente zowel uit de binnendijsks gelegene derrievelden, als uit de schorren van het verdronken land van Saftinge uitgegraven of geschoten. De laatste, zeederrie genoemd, hoewel van stof en aarde even goed als de binnendijsks geschotene, geeft door het zout water, dat genoegzaam met ieder getij de schorren overdekt, eene zeer zwavelachtige reuk van zich en wordt kosteloos verkregen en door de schamele volksklasse gebruikt.¹⁰

De woning

We gaan op zoek naar de woning van Jacobus en Janna, maar eerst willen we weten hoe het staat met de huizen van het dorp. Zijn er aanwijzingen waar de rijken, de ambachtslui en de arbeiders wonen? We vinden een aanknopingspunt in het kadaster van 1832. Dat geeft inzicht in de waarde van de woningen door van elk bebouwd perceel het belastbaar inkomen te noteren.

De minuutplans op het volgende blad geven een duidelijk beeld van het dorp in 1832. Hoewel, de beschrijving van het kadaster gaat uit van de polders en niet van de dorpen, zodat het ene deel van het dorp te vinden is in de beschrijving van de Melopolder en het andere in die van de Willem-Hendrikspolder. Bovendien zijn de minuutplans niet op elkaar afgestemd, zodat bijvoorbeeld wegen niet over de grens van het gebied doorlopen en zo de combinatie van de minuutplans vergemakkelijken. Ten slotte, men is in dit dijkdorp huizen gaan bouwen tegen de dijk aan met de dijk als weg (plan Melopolder) en men heeft tegelijk onderaan de dijk een parallelweg gelegd met een parallelle rij huizen (plan WHpolder), nu de Graauwsedijk en de Achtereindstraat.

We laten de berekeningen hier achterwege en gaan naar de conclusies:

- De dure panden bevinden zich aan de Dorpsstraat, de duurste in de hoek met de dijk (*f* 78 en *f* 45) en dan aflopend in waarde richting het zuiden. Aan de oostzijde staan aan het einde van ‘de bebouwde kom’ de kerk en de pastorie (grijs op het minuutplan).
- Het belastbaar inkomen van de meeste huizen van het dorp is *f* 9.
- De goedkoopste panden bevinden zich ver van het centrum. Gaat men vanaf de hoek met de Dorpsstraat de dijk af naar het westen, naar het ‘knetje’ toe, dan vindt men iets over helft alleen nog huizen bovenop de dijk die *f* 6 en zelfs *f* 3 doen. Vermoedelijk niet veel beter dan krotten.
- Een kleine cluster van wat duurere huizen ligt op de dijk tussen de Kortestraat en de Oude Kaai richting haventje. Daar vinden we ook de school (grijs op het minuutplan).
- Hetzelfde geldt voor het haventje zelf. De huizen zijn iets duurder dan aan de dijk. Een van de panden is een magazijn.

⁹ J.L. Terwen, *Het Koninkrijk der Nederlanden* (Van Goor: Gouda 1858) 401.

¹⁰ Van der AA 752. Hij vermeldt dat er jaarlijks zo’n 3.000 ton zeederrie wordt gegraven en ter plekke verbruikt en bijna 40.000 ton binnendijsks geveende derrie, die meest door de inwoners van Hulst wordt gebruikt.

Kadaster 1832, minuutplan Graauw en Langendam, Zeeland:
boven sectie B, blad 02 (MIN09031B02), de huizen *op* de dijk en ten noorden daarvan de Melopolder;
onder sectie D, blad 01 (MIN09031D01), de huizen *aan* de dijk en in de Willem-Hendrikspolder
 Ter oriëntatie:

Het vlekje rechts boven op de bovenste kaart: hier gaat de kreek onder de dijk door.

Iets rechts van de verticale lijn tussen de grote D en het pand in de Melopolder: hier komt de Dorpsstraat bij de dijk. (Voor de fijnproevers, op een kruispunt van lijnen rechtsonder de D vinden we de letter A, dezelfde letter komen we tegen op de andere kaart. Het is de kerktoren als meetpunt.)

Het register van overlijden meldt dat Jacobus Vleeskens is overleden in wijk D 47. Zijn twee kinderen wonen na hun trouwen bij hem in en delen het huis ook na zijn dood in 1829. Alle kinderen van Anne Catherine Vleeskens en Pieter van Laar en die van Cornelis Vleeskens en Judoca Duerinck zijn in dit huis geboren, de laatste in 1850. Vermoedelijk zijn de ouders hier ook gestorven, Judoca als laatste in 1883. De kleinkinderen van Jacobus zijn uitgevlogen, maar helemaal zeker weten we dat niet omdat de huisnummering inmiddels kan zijn herzien.

Josephus Vleeskens ∞ Dorothea de Bruijn 1859 →	Boschkapelle
Judoca van Laar ∞ Pieter Augustinus Picavet 1860 →	Graauw wijk E 32
Francies Vleeskens ∞ Anna Catharina Roelandt 1862 →	Hontenisse
Anna Catharina Vleeskens ∞ Jan Francies van Immerseel 1863 →	Graauw wijk B 35
Gillis van Laar ∞ Johanna Francisca Burm 1863 →	Graauw wijk D 62
Johanna van Laar ∞ Petrus van den Berghe 1864 →	Graauw wijk D 62
Jacobus Vleeskens ∞ Constantia Petronella Warteel 1865 →	Graauw D 71 (vanaf 1878)
Cornelia Vleeskens ∞ Jacobus Maas 1868 → gestorven in kraambed	
Philomena Vleeskens ∞ Jan Francies van Gimst 1876 →	Graauw eerst D 72, dan D 78
Opmerkelijk: Gillis en Johanna van Laar delen met hun partners hetzelfde adres. ¹¹	

Twee generaties hebben het huis met nummer wijk D 47 gedeeld, maar de wijkindeling kennen we niet, laat staan de nummering. We weten niet waar ze hebben gewoond. Het is wachten op een huisnummeringstabel.

Toch tasten we vermoedelijk niet helemaal in het duister. Het kadaster van 1832 meldt ons dat een zekere Judocus Vleeskens kadaster sectie D 55 en 56 pacht, een huis met erf en een 'tuin'. Eigenaar van de grond is het Amortisatie Syndicaat.¹²

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
54				Amortisatie Syndicaat							100		66/100
55				Vleeskens Judocus							450		
56				Vleeskens Judocus							1030		

Maar wie is in godsnaam deze Judocus?

De nazoeeking van tante Marie wijzen niet op het bestaan van een Judocus Vleeskens rond het jaar 1830. De digitale database bevestigt dat: er is geen Judocus, of Jodocus of Joos Vleeskens in de jaren twintig en dertig.¹³

De naam in het kadaster moet een fout zijn, maar om wie gaat het dan? In ieder geval niet om Jacobus Franciscus Vleeskens, want hij overlijdt in 1829, maar mogelijk wel om diens zoon Cornelis. Hij trouwt in 1827 met *Judoca* Duerinck en samen geven ze

¹¹ Jacobus en Philomena Vleeskens lijken met hun partners naast elkaar te wonen, maar op het moment dat Jacobus daar komt wonen, is Philomena al weer vertrokken.

¹² OAT09031D004. Het Amortisatie Syndicaat was een staatsinstelling die beoogde de indertijd gigantische staatsschuld naar beneden te brengen, en die gebruikt werd door koning Willem I om door hem gewenste publieke werken te financieren.

¹³ Wiewaswie.nl (04-12-2020).

jaren later één van hun zonen de naam *Judocus* (1845). Is de kadastrale naam Judocus Vleeskens een mix-up van Judoca (Duerinck) en (Cornelis) Vleeskens??? Mogelijk, en als dat zo is, valt huisnummer wijk D 47 samen met kadaster sectie E 55.

Hoe zien kadaster sectie D 55 en 56 eruit? De percelen liggen onder aan de dijk. No 56 is een dubbel perceel 'tuin', naar schatting zo'n zestig meter diep. De tweedeling van de tuin zet zich in no 55 door, zodat de indruk ontstaat dat het pand ook twee huizen bevat. Vervolgens worden de lijnen van het pand naar links toe doorgetrokken, zodat het pand nog een derde deel krijgt. Dit deel is niet ingekleurd. Misschien gaat het om een schuur of iets krottigs of iets dat nog gebouwd wordt. Het belastbaar inkomen van het pand is *f* 15, hoger dan het gemiddelde aan de dijk.

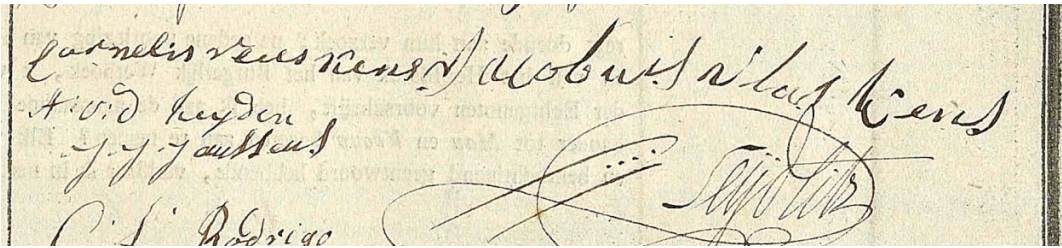
Een vergelijking van het minuutplan en Google Maps leidt ons naar Achtereindstraat 13, 15 en 17, een cluster huizen, op een perceel dat gelijkenis vertoont met de oude kaart. No 13 en 17 kunnen overeenkomen met het oude pand, terwijl men no 15 ervoor gebouwd heeft. Midden over de 'tuin' loopt een pad.

We kunnen dit nu afsluiten. Naar ik hoop leiden het kadaster en een mogelijk nog bestaande huisnummeringstabel ons verder, maar voorlopig kunnen we de familie(s) hier laten wonen. Een mooi huis maar voor twee families samen toch nog wel behelpen.

De tweede en de derde generatie

We hebben al wat gezien van Anna Catharina en Cornelis, hun partners en hun kinderen, maar er is meer te vertellen.

Anna Catharina Vleeskens trouwt met Pieter van Laar; zij 26, hij 26; zij werkvrouw, hij arbeider (1825). Anderhalf jaar later trouwt Cornelis Vleeskens met Judoca Duerinck; hij 25, zij 23; hij metzelaar, zij dienstbode (1827). Op Cornelis en zijn vader na verklaren allen, ook Pieter, ‘niet te kunnen schrijven of teekenen’. Dat blijft zo alle keren dat Cornelis Pieter vergezelt om een overlijden te melden bij de gemeente.

Huwelijksacte Cornelis & Judoca [ZA 25 GRA-H-1827 akte 4]

Anna Catharina baart haar eerste kind na ruim vijf maanden, Cornelis heeft netjes gewacht op de huwelijksnacht. Anna en Pieter krijgen acht kinderen in 16 jaar, Cornelis en Judoca tien kinderen in bijna 23 jaar. Van de achttien kinderen sterven er vermoedelijk drie in de wieg, een als peuter en een als kleuter, een heel redelijke score voor die tijd, ware het niet dat nog vier kinderen voor hun twintigste overlijden.¹⁴ De helft overleeft en trouwt. De huwelijken zijn op blad acht in schema gezet.

Het gezin van de arbeider maakt het slechter dan dat van de metselaar. Anna sterft zeven jaar na de geboorte van haar jongste, 48 jaar oud (1848), Pieter overlijdt op eenenzestigjarige leeftijd (1862). Cornelis wordt 73 (1875) en Judoca zelfs 79, na een cholera-aanval te hebben overleefd op vijfenveertigjarige leeftijd (1883). Drie kinderen van Anna en Pieter worden volwassen en trouwen, tegen zes van Cornelis en Judoca. Het verschil zal toeval zijn.

Het leven van de metselaar zal gezonder zijn, maar een verschil in sociale klasse zie ik niet. Zo is er geen sociale mobiliteit. De kinderen van Anna en Pieter – Judoca, Gillis en Johanna – zijn bij trouwen dienstmeid, daglooner en dienstmeid en huwen een daglooner, een dagloonster en een dienstknecht. In het algemeen staan ze te boek als werkmans en werkvrouw. Voor de jongens van Cornelis en Judoca – Francies, Josephus en Jacobus – geldt als uitzondering dat ze zijn opgeleid tot metselaar, maar ze trouwen met een dagloonster, naaister en dienstmeid. De meiden – Anna Catharina, Cornelia en Philomena – zijn bij trouwen dienstmeid, arbeidster en dagloonster en huwen alle drie een schipper.

Toch zijn er nieuwigheden. Voor de gehuwde vrouwen geldt dat zij eind jaren zestig hun beroep verliezen. Ze staan te boek als ‘zonder beroep’, tot hun man overlijdt of hun werk buitenshuis om een andere reden noodzakelijk is. Dit is de geboorte van de *huisvrouw* in moderne zin.¹⁵

¹⁴ Twee zijn er gestorven aan de cholera in 1849. Zie Harm van Grol, *Cholera in Graauw*.

¹⁵ De term huisvrouw betekende in de pre-moderne zin ‘vrouw van’, ‘echtgenote’.

Voor de mannen geldt dat zij bij trouwen een verklaring moeten overleggen dat zij hun *militaire dienstplicht* hebben vervuld. Vanaf 1811 bestaat er een Nationale Militie met een vorm van dienstplicht. Niet iedere jongeman moet in dienst, er wordt per gemeente geloot, en indien men ingeloot is, kan men zich laten vervangen door iemand die dat niet is, natuurlijk tegen betaling. Het vervullen van de dienstplicht betekent dus niet dat men ook daadwerkelijk in het leger is geweest.

De huwelijksakten van Pieter van Laar (1825) en Cornelis Vleeskens (1827) maken nog geen melding van een verklaring. Dat is wel het geval bij hun kinderen. Dat kan gaan van een simpele mededeling: ‘een attest van voldaan te hebben aan de nationale militie van den contractant’ (Josephus Vleeskens 1859) tot een gedetailleerde verklaring: ‘de toestemming van den Kolonel van het achtste Regiment Infanterie tot het aangaan van een wettig huwelijk voor den contractant’ (Pieter Augustinus Picavet 1860) of een ambtelijk hoogstandje: ‘een Certificaat afgegeven door Zijne Excellentie den Heer Commissaris des Konings dezer Provincie (...) waaruit blijkt, dat de aanstaande echtgenoot aan zijne verpligting ten aanzien der Nationale Militie heeft voldaan’ (Francies Vleeskens 1863).

In de Stoppeldijkse tak van de familie gaat het in 1885 goed mis. Adriaan (1862) zoon van Adriaan (1816) zoon van Jan Frans (1767) zoon van Cornelis (1740) zoon van Laurens (1710) heeft de plaats ingenomen van een dienstplichtige en overleeft dat niet. 14 januari 1885 overlijdt Adriaan in Amsterdam drieëntwintig jaar oud tijdens zijn dienstplicht als milicien-plaatsvervanger.¹⁶

We verlaten Graauw in 1859 om Josephus en Dorothea te volgen naar Stoppeldijk. Andere familieleden blijven, in ieder geval nog een eeuw, want de digitale bronnen melden dat op 25 oktober 1954 Cornelia Vleeskens overlijdt op tachtigjarige leeftijd, een dochter van Jacobus Vleeskens en Constantia Petronella Warteel, broer en schoonzus van onze Josephus.

¹⁶ ZA 25 HON-O-1885 akte 21.